

**Základní škola Třebíč, ul. Kpt. Jaroše 836  
Kpt. Jaroše 836, 674 01 Třebíč**

Školní rok 2024/2025

## **ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ VE ŠKOLE** (příloha Minimálního preventivního programu)

dle Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízení č. j. 21149/2016  
a aktualizace přílohy Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28.  
(v oblasti prevence proti šikanování příloha č. 7 - Kyberšikana - č.j.: MŠMT- 32550/2017-1)

Vypracoval: Mgr. František Hudek, školní metodik prevence, výchovný a kariérový poradce

*Program proti šikanování může být v průběhu školního roku podle potřeb a nastalých situací dále upravován a doplňován.*

Program proti šikanování je součástí Minimálního preventivního programu. Jeho cílem je upozornit na závažnost šikanování, poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace o jeho projevech, poskytnout postupy při řešení výskytu šikany v třídním kolektivu.

Program popisuje systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Jde o komplexní pojetí preventivní strategie, jejímž cílem je vytvořit bezpečné, respektující a spolupracující školní prostředí.

## Vymezení základních pojmů

### 1. Charakteristika šikanování

- 1.1. Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, popř. skupinu žáků či učitele. Spočívá v opakovaných fyzických nebo psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci, skupině žáků nebo učiteli. Zahrnuje jak fyzické útoky (ubližování, vydírání, poškozování osobních věcí, ...), tak i slovní útoky (nadávky, vyhrožování, ponižování, vysmívání, ...).
- 1.2. Důležitými znaky šikanování jsou záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměr sil mezi agresorem a obětí, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku a samoúčelnost agrese.
- 1.3. Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Jde o zneužití informačních a komunikačních technologií (zejména internetu a mobilních telefonů) s cílem někoho ohrožit, nebo mu psychicky ublížit.
- 1.4. Kyberšikanou není oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, nadávek a ponižování.

### 2. Co je škádlení a co je šikana?

Škádlení	Šikana
Člověk se může bránit a může škádlení opětvovat.	Pokud by se člověk bránil nebo ubližování oplatil, násilí se proti němu obyčejně vystupňuje.
Člověk se baví nebo prožívá lehké naštvání.	Oběť prožívá strach a ponížení. Může prožívat i naštvání, nicméně pocity bezmoci, strachu, studu a ponížení převažují.
Když dáme jasně najevo, že je nám to nepříjemné, škádlení přestane.	Když dá oběť jasně najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál.
Cílem škádlení je zábavy pro všechny, tedy i pro toho, kdo je škádlen.	Šikana je samoúčelná, jejím cílem je zdeptat a zotročit oběť.

### 3. Projevy šikanování

3.1. Mezi základní formy (podoby) šikany podle typu agrese patří:

- fyzická agrese, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti)
- verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana
- smíšená šikana, kombinace předchozích (násilné, manipulativní příkazy apod.)
- elektronická šikana – tj. kyberšikana

3.2. Podstatnou vlastností šikany je skrytost. Z tohoto důvodu je umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikany.

#### Přímé varovné signály šikanování:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, pronášené nepřátelským, nenávistným, nebo pohrdavým tónem
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- příkazy, které žák dostává od spolužáků panovačným tónem
- oběť se podřizuje těmto ponižujícím příkazům
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních nebo trestných činů
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání – nemusí být ani silné, ale oběť se nijak nebrání, nebo oběť tyto výpady agresora neoplácí
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je výrazně slabší a snaží se uniknout
- naopak se žák může snažit bránit i cestou zvýšené agrese, podrážděností, odmítáním pedagogický pracovníkům apod.

#### Nepřímé varovné signály šikanování:

- žák je o přestávkách často osamocený, nemá kamarády, vyhledává blízkost pedagogického dozoru
- při týmových sportech bývá volen do družstva volen vždy jako poslední
- vyhledává blízkost učitelů
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený
- působí smutně, nešťastně, stává se uzavřeným
- jeho prospěch se někdy náhle začne zhoršovat
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- jeho věci bývají poškozené, znečištěné, rozházené – odmítá vysvětlit příčinu poškození, případně použije nepravděpodobnou výmluvu
- případné odřeniny nebo modřiny na těle nedovede uspokojivě vysvětlit

#### 4. Stádia šikanování

- První stádium: Zrod ostrakismu  
Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, dělají na jeho adresu legrácky apod.
- Druhé stádium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace  
Ostrakizovaní žáci začnou sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity (před písemnou prací, zkoušením, při konfliktu s vyučujícím). Stupňování agrese může být dáno neřešením předchozího stádia.
- Třetí stádium (klíčový moment): Vytvoření jádra  
Vytváří se skupina agresorů – úderné jádro.
- Čtvrté stádium: Většina přijímá normy  
Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka.
- Páté stádium: Totalita neboli dokonalá šikana  
Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Jedni mají všechna práva, ti druzí žádná. Ve čtvrtém a pátém stádiu hrozí riziko prorůstání šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou – má výborný prospěch, kultivované chování, ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly apod.

#### 5. Trestné činy ve vztahu ke kyberšikaně

Šikana i kyberšikany není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů:

- nebezpečné pronásledování (stalking, § 354 TZ) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat oběť
- účast na sebevraždě (§ 144 TZ) – např. zasílání SMS s úmyslem vyvolat rozhodnutí k sebevraždě
- porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 TZ) – např. „odposlech“ odesílané e-mailové zprávy
- porušení tajemství listin a jiných dokumentů (§ 183 TZ) – např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti
- pomluva (§ 184 TZ) – např. vytvoření webových stránek zesměšňující oběť.

## **Trestně-právní hledisko šikany**

Z hlediska zákona č. 40/2009 Sb., není šikana sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (trestný čin spáchaný mladistvým):

- vydírání, omezování osobní svobody, zbavení osobní svobody, útisku, loupeže, krádeže, ublížení na zdraví, těžkého ublížení na zdraví, vraždy, násilí proti skupině a proti jednotlivci, poškození cizí věci, znásilnění, kuplířství, pohlavního zneužití, nebezpečné vyhrožování, pronásledování, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení, kyberšikana (stalking – nebezpečné pronásledování – např. zasilání SMS zpráv; zveřejňování fotografií, pomluvy, sexting – šíření pornografie)

## **Odpovědnost školy chránit děti před šikanou**

1. Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením §29 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon) škola musí zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a předcházet vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Pedagogický pracovník proto šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.
2. Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany:
  - 2.1. Dojde-li k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR.
  - 2.2. Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování nebo s ním související činností, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci – oběti i agresora (povinnost vyplývá z § 21 odst. 2 školského zákona).
  - 2.3. Škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) v případě šikany všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které oznámeny nebyly, protože nebyl zákonný důvod. Jedním z nástrojů OSPOD je realizace tzv. případové konference.
  - 2.4. Pedagogický pracovník, kterému je znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení.
  - 2.5. Na okrese Třebíč škola ohlašuje prostřednictvím webového portálu SVI – Systém včasné intervence (k ohlášení mají přístup OSPOD, kurátoři, Policie ČR).

## **Prevence šikanování - cíle programu proti šikanování pro bezpečné prostředí ve škole**

### **1. Krátkodobé cíle**

- Poskytovat žákům dostatečné množství informací týkající se šikany s ohledem na jejich věk a sociální vyspělost (primární prevenci začlenit do třídnických hodin,

do hodin ICT, výchovy ke zdraví, výchovy k občanství, věnovat se problematice i ve školních i mimoškolních programech – např. LVK), zmapování vědomostí o šikaně.

- Začlenit problém šikanování do školního řádu a definovat sankce.
- Definovat postupy při řešení šikany pro pedagogické pracovníky a čeho se vyvarovat při jejím řešení.
- Diagnostikovat případný náznak výskytu šikany formou dotazníkového šetření (třídní učitelé na třídnických hodinách).
- Složení užšího realizačního týmu (třídní učitel, školní metodik prevence – Mgr. Hana Novotná pro 1. stupeň, Mgr. František Hudek pro 2. stupeň, výchovný poradce – Mgr. Jana Karásková pro 1. stupeň, Mgr. František Hudek pro 2. stupeň, vedení školy – Mgr. Karel Dolák, ředitel školy, Mgr. Milena Bendová a Mgr. Šárka Pokorná – zástupkyně ředitele školy).
- Vytipování rizikových míst a jejich sledování – šatny, WC, chodby, školní třídy během přestávky, chodba u automatu a školního bufítku, prostory mezipatra, školní jídelna.

## **2. Dlouhodobé cíle**

- Vytváření pozitivní atmosféry ve škole – nastartování procesů tvorby bezpečného prostředí ve škole – vzájemná komunikace a informovanost mezi kolegy, osobní příklad pedagoga pro žáky.
- Nastavení vstřícných vztahů mezi žáky a učiteli, žáky navzájem i mezi učiteli navzájem, nastavení třídních pravidel.
- Zvýšení vnímavosti vůči změnám v třídních kolektivech. Jakmile si pedagog všimne nezdravého chování, příznaků nezdravých vztahů vůči některému z žáků, neprodleně tuto skutečnost nahlásí třídnímu učiteli, výchovnému poradci a vedení školy.
- Průběžné vzdělávání pedagogického sboru
- Realizace specifické primární prevence rizikového chování - začleňovat témata šikany a rizikového chování do výuky jednotlivých předmětů (v závislosti na probíraném učivu) i třídnických hodin.
- Práce s třídními kolektivy – v kompetenci třídních učitelů.

### **Společný postup řešení při výskytu šikany ve škole**

V případě, že jde o počáteční a obvyklou šikanu, kterou zvládne škola sama, odborník (školní metodik prevence, výchovný poradce) spolu s vedením školy postupuje podle scénáře určeného pro tento typ šikanování. Pokročilá a komplikovaná šikany škola řeší ve spolupráci s odborníky (zejména PPP a SVP).

## **I. Scénář pro obyčejnou počáteční šikanu**

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany.
2. Rozhovor s informátory a oběťmi.
3. Nalezení vhodných svědků.
4. Individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory).
5. Ochrana oběti.
6. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:
  - a) rozhovor s oběťmi a rozhovory s agresory (směřování k metodě usmíření),
  - b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku).
7. Realizace vhodné metody:
  - a) metoda usmíření,
  - b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči – rozhodování o výchovných opatření).
8. Třídní hodina:
  - a) efekt metody usmíření,
  - b) oznámení a potrestání agresorů.
9. Rozhovor s rodiči oběti.
10. Třídní schůzka.
11. Práce s celou třídou.

### **Čeho se vyvarovat!!!**

- Konfrontace oběti a agresora.
- Bagatelizace problému.
- Rychlých řešení.
- Řešení případu před třídou.
- Prozrazení informačních zdrojů (ochrana svědků).
- Neinformování rodičů.
- Řešení bez pomoci dalších pedagogů.

## **II. Základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany – Poplachový plán pro tzv. školní lynčování**

1. První (alarmující) kroky pomoci
  - a) zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany,
  - b) bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.
2. Příprava podmínek pro vyšetřování
  - c) zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy,
  - d) zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi,
  - e) pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře),
  - f) oznámení na policii, informovat rodiče.
3. Vyšetřování

- g) rozhovor s obětí a informátory,
- h) nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků,
- i) individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky,
- j) rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory. Nekonfrontovat agresora s obětí!

#### 4. Léčba

- k) metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

### **Krizový plán a postupy pedagogických pracovníků při řešení šikany**

#### **1. Postup pedagogického pracovníka**

- Informují-li rodiče pedagoga o podezření na šikanování, nebo má-li sám pedagogický pracovník podezření, spolupracuje s metodikem prevence (výchovným poradcem), zahájí okamžitě vyšetřování šikany podle scénáře, informuje vedení školy.
- Hledá odpovědi na následující otázky:
  - Kdo je oběť? Kdo je agresor?
  - Co se stalo?
  - Kde k tomu došlo?
  - Proč k tomu došlo?
  - Jak se to stalo?
  - Kdy se to stalo?
- V případě prokázaných projevů šikany vždy informuje ředitele školy a spolupodílí se na vyšetřování dle pokynů ředitele školy a výchovného poradce (metodika prevence).
- Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případě, že se podezření neprokáže.
- Třídní učitel navrhne na pedagogické radě potrestání agresorů.
- V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, popř. dalších lékařských odborníků (zajišťuje výchovný poradce po domluvě se zákonnými zástupci).

#### **2. Postup ředitele školy (vedení školy)**

- Přijme informaci o šikanování (od pedagogického pracovníka, rodiče nebo žáka).
- Rozhodne, zda škola zvládne šikanu řešit sama, nebo zda potřebuje pomoc zvenku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR. Dojde-li k závažnějšímu případu šikany, nebo že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), neprodleně oznámí tuto skutečnost Policii ČR.
- Dohlédne na zajištění informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany.
- V mimořádných případech podá návrh OSPOD (orgánu sociálně právní ochrany dítěte) k zahájení práce s rodinou, případně doporučí rodičům agresora umístění dítěte do střediska výchovné péče (popř. do diagnostického ústavu).
- Spolu s výchovným poradcem oznámí OSPOD skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka – oznámení prostřednictvím webového portálu SVI (Systém včasné intervence) pro okres Třebíč.
- Projedná na pedagogické radě potrestání agresorů.



### 3. Nápravná opatření

- Výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy).
- Snížení známky z chování, případně i převedení agresora do jiné třídy.
- Nadále pracovat s agresorem i obětí.
- Pro nápravu situace ve skupině pracovat s celým třídním kolektivem – tedy pracovat i s těmi, kteří šikaně tiše přihlíželi, ale nezasáhli.
- Škola umožní agresorovi individuální výchovný plán.
- V závažných případech doporučení rodičům agresora případní umístění žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, popř. diagnostického ústavu.
- Podání návrhu OSPOD (orgánu sociálně-právní ochrany dětí) k zahájení práce s rodinou.

### Spolupráce s rodiči

Při výchovných problémech a při podezření ze šikanování škola spolupracuje s rodiči žáků. V případě, že zákonný zástupce dítěte upozorní školu na možnou šikanu, potom škola v co nejkratším termínu zahájí šetření za účasti vedení školy, výchovného poradce (školního metodika prevence), třídního učitele a ostatních zainteresovaných pedagogických pracovníků. Na základě zjištěných informací škola vždy informuje zákonné zástupce, nabídne a doporučí pomoc jak rodičům oběti, tak rodičům agresora.

Rodiče jsou informováni na začátku školního roku o programu proti šikanování a o postupu při podezření ze šikanování – informuje třídní učitel na první schůzce SRPŠ, rodiče obdrží leták:

#### Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných varovných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci, nebo jiní kamarádi,
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.,
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem,
- nechut' jít ráno do školy, případně možno pozorovat strach z cesty do školy nebo ze školy (střídání různých cest, prosí o odvoz nebo doprovod ke škole a ze školy),
- ztráta chuti k jídlu,
- dítě chodí ze školy hladové (agresoři mu berou jídlo),
- usíná s pláčem, má neklidný spánek
- dítě ztrácí zájem o učení, je nesoustředěné, nápadně se zhoršuje jeho prospěch,
- dítě bývá doma apatické, smutné, odmítá se svěřit s tím, co ho trápí, má výkyvy nálad,
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nedůvěryhodné důvody, případně peníze krade,
- dítě často hlásí ztrátu osobních věcí, nebo jeho věci jsou často poničené,
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha, hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma – vyhýbá se školní docházce,
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku apod.

## LETÁK PRO RODIČE K ŘEŠENÍ ŠIKANY

1. Nepřehlédněte varovné signály u dítěte, které je šikanováno. S varovnými signály Vás seznámí třídní učitel na schůzce SRPŠ, popř. je naleznete v dokumentu „Školní program proti šikanování“ na webových stránkách naší školy.
2. Pro získání dalších informací navštivte webové stránky: <http://www.kybersikana.eu/>
3. Pokud se Vám dítě svěří, ujistěte ho svou podporou.
4. Zaznamenejte si přesně kdy, kde a kým k šikanování dochází.
5. Jde-li o závažné fyzické ubližování, pak druhý den neposílejte dítě do školy a okamžitě informujte třídního učitele, případně ředitele školy nebo výchovného poradce.
6. Můžete využít také naší e-schránku důvěry: [schránka.duvery@zsjarose.cz](mailto:schránka.duvery@zsjarose.cz)

Školu informujte v každém případě, vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.

## LETÁK PRO DĚTI K ŘEŠENÍ ŠIKANY

### TRÁPÍŠ SE KVŮLI ŠIKANĚ?

O šikaně mluvíme, jestliže jeden nebo více spolužáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje jiným.

Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co je ti nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí.

Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci nebo je poškozují, bije tě. Může ti ale znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, zesměšňuje tě na internetu, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevěřili ti.

### CHYBA:

- Není v tobě, ale často ve špatných vztazích celé třídy.
- Ostatní jsou k tvému trápení lhostejní, nebo mají strach se tě zastat, nebo se dokonce na tvém trápení přizívají.

### PAMATUJ:

- Nikdo nemá právo ti ubližovat.
- Strach obrátit se o pomoc je sice pochopitelný, ale bohužel všechno ještě zhoršuje.

### OBRAŤ SE:

- Na rodiče, výchovného poradce nebo učitele, ke kterému máš důvěru a svěř se!
- Můžeš využít i naší e-schránky školy: [schránka.duvery@zsjarose.cz](mailto:schránka.duvery@zsjarose.cz)
- Můžeš zavolat na linku bezpečí, která je bezplatná: 116 111
- Máš-li obavu se někomu svěřit, napiš do poradny <http://poradna.e-bezpeci.cz/>
- Je povinností nás dospělých tvůj problém řešit!

## **Šikana zaměřená na učitele**

Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.

Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele.

Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

Šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti.

Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován žáky, jako stigma a pociťuje stud a selhání, což mu zároveň často brání vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí. V řešení situace pak pedagoga také oslabuje obecně zažitý mylný názor, že kompetentní pedagogové problém s udržováním kontroly ve třídě nemají. Je zapotřebí, aby škola vytvořila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán a budou nastaveny mechanismy a postupy (krizový plán) k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování, se kterými budou všichni žáci, pedagogové a zákonní zástupci seznámeni.

### Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

Pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy. Pravděpodobnost výskytu šikany zaměřené na učitele dále snižuje:

- Prevence stojí na celoškolském přístupu, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde. Uvědomění si rizika a jeho deklarace může významně snížit rozvoj šikany.
- Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno – oznamuje vedení školy.
- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování, vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- Pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné.

- Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.
- Nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.
- Všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.
- Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.

### Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

Pro řešení šikany zaměřené na učitele je důležité respektovat tyto zásady:

- Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Proto je zapotřebí, aby škola podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.
- V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem se pedagog řídí krizovým plánem školy při řešení šikany, který je součástí tohoto preventivního programu proti šikanování, popř. si zajistí pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.
- Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkostí, zvýšená citlivost, nechut' k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.
- Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).
- Stejně jako u šikany mezi žáky i zde je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.
- V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

## Protektivní a rizikové faktory

(dle Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízení č. j. 21149/2016)

úroveň	protektivní faktory	rizikové faktory
společnost, komunita	<ul style="list-style-type: none"> <li>nastavení hodnot ke vzdělání, podpora autority školy a pedagoga;</li> <li>příležitosti pro pozitivní angažmá dětí, např. nabídka mimoškolních aktivit pro trávení volného času dětí a mladých lidí; příležitosti pro účast na rozhodování pro děti, na utváření kultury a prostředí;</li> <li>nabídka služeb pro ohrožené rodiny a děti; nabídka služeb pro žáky a pedagogy ohrožené násilím ve škole, nabídka vzdělávacích programů pro pedagogy i zákonné zástupce apod.;</li> <li>spolupráce školy s organizacemi, které mohou pro prevenci a intervenci v problematice šikany vytvářet síť pomoci;</li> <li>podpora kooperace, tolerance, respektu a důstojné mezilidské vztahy a úcta k životu druhého člověka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>koncentrace rodin ohrožených chudobou, bezdomovectvím, sociálním vyloučením, národnostních menšin a etnik;</li> <li>nízká podpora školy ze strany zřizovatele a deficitní deklarace a podpora hodnot vzdělání, dobrého klimatu, bezpečí a spoluodpovědnosti;</li> <li>nevhodné nastavení financování škol, nedostatečná kvalita přípravy budoucích učitelů, nastavení legislativy, kurikula;</li> <li>neexistující nebo nekvalitní služby pro děti, rodiny i pedagogy;</li> <li>nedostupné vzdělání pro pedagogy (finančně, vzdálenost, dostupnost...);</li> <li>malá spolupráce mezi školou a organizacemi v regionu</li> </ul>
škola	<ul style="list-style-type: none"> <li>způsob vedení školy ze strany ředitele a zástupců podporuje vytváření kooperativního, respektujícího a pozitivního sociálního klimatu ve škole;</li> <li>příznání možnosti výskytu násilí vůči pedagogovi, zajištění informovanosti o problematice; monitoring varovných signálů šikany ve škole;</li> <li>deklarované a sdílené odmítnutí násilí na škole směrem k žákovské i rodičovské populaci (pro rozvoj šikany jsou důležité postoje a reakce ostatních); včasné a adekvátní řešení při výskytu násilí;</li> <li>jasné rozdělení kompetencí a odpovědností v udržování dobrého sociálního klimatu na škole;</li> <li>nastavení jasných pravidel v chování na celoškolské i třídní úrovni a jejich důsledné dodržování;</li> <li>nastavení adekvátních opatření a sankcí při nedodržování pravidel v chování, jejich důsledné dodržování (avšak bez podpory dobrého sociálního klimatu jednostranný akcent na tresty naopak zvyšuje pravděpodobnost výskytu šikany);</li> <li>funkční bezpečnostní a krizové plány;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>nejasné nastavení nebo nedůsledné dodržování pravidel chování a sankcí za nevhodné chování ve škole (žákům nakonec nehrozí nic, co by je od činu odrazovalo), zejména na středních školách;</li> <li>chybějící nebo nejasné směrnice školy pro udržování bezpečí a řešení krizových situací; nevymezený postoj k násilí ze strany vedení školy - projevy násilí ve vztahu k pedagogovi/žákovi bývají přehlíženy, bagatelizovány nebo zakrývány;</li> <li>ze strany vedení a dále pedagogů nedostatečně deklarovaná (k pedagogům, rodičům, žákům) a sdílená hodnota bezpečí a dobrého klimatu na škole;</li> <li>posměch, dehonestující komentáře, nevhodné, neuctivé chování mezi žáky, pedagogy, a pedagogy a žáky navzájem;</li> <li>nevhodně uplatňovaná kritika, sarkasmus, předsudky a stereotypy (mohou podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování žáků jejich spolužáky) projevy nerespektu k autoritám ze strany žáků jsou obecně ve škole pojímány jako norma;</li> <li>negativní nebo ponižující komentáře vedení nebo ostatních pedagogů na účet jiného učitele před studenty;</li> <li>nedůvěra mezi pedagogy navzájem a nespolupracující prostředí;</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>dostatečný monitoring fyzických prostor ve škole, která jsou vnímána jako méně bezpečná, a přijetí bezpečnostních opatření;</li> <li>schopnost sebereflexe učitele (např. vědomí vlastních postojů, stereotypů a předsudků);</li> <li>podpora učitelů v rozvíjení jejich kompetencí v zacházení s obtížnými třídními kolektivy;</li> <li>intervize, supervize či mentoring učitelů;</li> <li>převládající atmosféra důvěry a spolupráce v pedagogickém sboru, která zvyšuje pravděpodobnost včasného odhalení vznikajícího problému</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>žáci jsou svědky agresivního chování mezi dospělými (bossing, mobbing, dehonestace pedagoga rodiči před dítětem apod.);</li> <li>neřešená šikana mezi dětmi;</li> <li>obava vedení školy o její pověst, pokud se na škole objeví šikana;</li> <li>koncentrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami</li> </ul>
výuka a třídní management	<ul style="list-style-type: none"> <li>zapojování žáků do aktivit třídy a školy a posilování jejich pozitivní vazby na školu;</li> <li>vedení hodiny pedagog stává na silných stránkách žáků, žáci zažívají ocenění;</li> <li>dodržování dohodnutých pravidel;</li> <li>výuka je přibližována běžnému životu žáků a pedagog hledá cesty pro zaujetí výukou;</li> <li>pedagog používá vhodně humor při výuce a vyhýbá se sarkasmu nebo ironii vůči žákům;</li> <li>chová se konzistentně, spravedlivě a s respektem k individuální situaci každého žáka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>nevhodný styl managementu třídy ze strany pedagoga, např. autoritářský přístup, kdy je žák zatlačován do kouta, zastrahován, zesměšňován, ponižován, záměrně frustrován, nebo naopak bezhraniční, příliš benevolentní a kamarádský přístup;</li> <li>nízká schopnost vytvořit motivující a zajímavý program ze strany pedagoga;</li> <li>malá možnost zažívat úspěch pro žáka;</li> <li>opakovaně nedůsledné, neadekvátní (např. přehnané) nebo nerovné (každému jiným metrem) reakce na porušení pravidel a/nebo neúspěch ze strany žáků nebo rigidní zachovávání pravidel bez ohledu na variabilitu situací;</li> <li>nezkoumání motivace žáka k určitému jednání;</li> <li>nevhodné složení třídy</li> </ul>
interakce mezi učitelem/ učitelé a žákem/žáky	<ul style="list-style-type: none"> <li>vnímavý učitel, který nevstupuje se žáky do konfliktu, se stará o to, aby se v základní míře žáci ve škole cítili dobře;</li> <li>pohotově reaguje na agresivní narážky nebo výpady žáků či studentů;</li> <li>chrání si své hranice a nepřekračuje ani hranice ve vztahu k žákům;</li> <li>je konzistentní v nastavování a udržování pravidel</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>konfliktní vztahy mezi žáky a učitelem;</li> <li>malá pohotovost učitele čelit konfrontaci ze strany žáků nebo limitovaná schopnost poznat nebo reagovat na překročení vlastních hranic;</li> <li>ignorování nebo vlastní bagatelizace prvotních projevů konfrontace nebo ne-respektu pedagoga žáky;</li> <li>ztráta pocitu dobrého místa ve škole ze strany učitele a/nebo žáka (např. cítí se odmítán, vylučován apod.);</li> <li>příliš osobní vztahy učitele s žáky; šikanující chování ze strany pedagoga vůči některému z žáků</li> </ul>

## **Spolupráce se specializovanými institucemi**

1. Pro předcházení případům šikany a pro jejich zdárné řešení je důležitá spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce s dalšími institucemi a orgány:
  - v resortu školství s PPP, SVP, speciálně pedagogickými centry
  - v resortu zdravotnictví s pediatry a odbornými lékaři
  - v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence
2. Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (u mladistvých provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR.
3. Ředitel školy oznámí orgánu sociálně-právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka.
4. Tato oznámení provede i výchovný poradce prostřednictvím systému SVI (Systém včasné intervence pro okres Třebíč).

## **Sdružení a organizace, instituce - poradenské a preventivní služby v Třebíči**

### PEDAGOGICKO PSYCHOLOGICKÁ PORADNA Třebíč

Poslání: Pedagogicko-psychologická poradna Třebíč je školské poradenské zařízení. Klienty jsou děti, žáci a studenti od předškolního věku do ukončení vzdělávání na střední, popř. vyšší odborné škole, jejich rodiče a učitele. Poskytuje pomoc při výchově předškolních dětí, při potížích s učením, při zvládání výchovných obtíží doma i ve škole, poradenský servis pro učitele.

Vedoucí pracovník: Mgr. Miluše Ustohalová

Sídlo: Purkyňovo náměstí 239

674 01 Třebíč

Tel.: +420 568 848 815, +420 703 182 813

E-mail: [poradnatr@pppaspcvysocina.cz](mailto:poradnatr@pppaspcvysocina.cz)

Web: <https://www.pppaspcvysocina.cz/pedagogicko-psychologicka-poradna-trebic/>

### ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (OSPOD)

Poslání: Preventivní a poradenská činnost.

Opatření na ochranu dětí.

Svěření dítěte do výchovy jiných fyzických osob než rodičů.

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče.

Ústavní výchova a ochranná výchova.

Kurátor pro mládež v péči o děti vyžadující zvýšenou pozornost.

Sídlo:

Městský úřad Třebíč

Masarykovo nám. 116/6

674 01 Třebíč

Tel.:

568 805 249

E-mail:

[s.lampirova@trebic.cz](mailto:s.lampirova@trebic.cz)

JUDr. Svatava Lampířová - vedoucí oddělení sociálně-právní  
ochrany dětí

Web: <http://www.trebic.cz/oddeleni-socialne-pravni-ochrany-deti/os-1039/p1=8934>

#### OBLASTNÍ CHARITA Třebíč

Poslání:

Poslání klubu zámek je poskytovat mladým lidem ve věku 12 – 20 let z Třebíče a blízkého okolí zázemí, pomoc a podporu při zvládnání obtížných situací, s nimiž se setkávají v každodenním životě.

Sídlo:

Leopolda Pokorného 15

674 01 Třebíč

Tel.:

568 408 480

E-mail:

[prevence.trebic@charita.cz](mailto:prevence.trebic@charita.cz)

Web:

<https://trebic.charita.cz/nase-sluzby/primarni-prevence/>

#### Občanské sdružení STŘED

Poslání:

Základní ideou občanského sdružení STŘED je poskytovat takové sociální a zdravotnické služby, programy, aktivity, které napomohou ke snížení výskytu rizikového chování dětí a mladistvých

Sídlo:

Mládežnická 229

674 01 Třebíč

Tel.:

568 843 732

E-mail:

[sdruzeni@stred.info](mailto:sdruzeni@stred.info)

Web:

[www.stred.info](http://www.stred.info)

### Linka důvěry STŘED

Poskytuje pomoc lidem v obtížných životních situacích

Tel.: 568 44 33 11, 775 22 33 11

E-mail: linkaduvery@stred.info

### SDRUŽENÍ LINKA BEZPEČÍ – telefonická pomoc dětem

Poslání: Linka bezpečí je bezplatná telefonická linka krizové pomoci pro děti a mladistvé (do 18 let, studenti do 26 let). Je v provozu 24 hodin denně. Posláním Linky bezpečí je poskytovat telefonickou krizovou pomoc a poradenství dětem a mladistvým, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci takového rozměru, že ji nemohou nebo nedokážou zvládnout vlastními silami.

Tel.: 116 111

E-mail: pomoc@linkabezpeci.cz

Web: [www.linkabezpeci.cz](http://www.linkabezpeci.cz)

#### **Užitečné internetové adresy pro prevenci šikany:**

<http://www.minimalizacesikany.cz>

<http://www.prevence-info.cz/>

<http://www.sikana.cz/>

#### **Užitečné internetové adresy pro prevenci kyberšikany:**

<http://www.kybersikana.eu>

<http://www.horkalinka.cz>

<http://poradna.e-bezpeci.cz/>



### **Postup vyšetřující osoby, pro vyšetření a řešení šikany**

*(dle Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních)*

- Konfrontovat svá pozorování s dalšími kolegy.
- Co nejdříve oznámit své podezření vedení školy, VP, konzultovat další postup.
- Mezi čtyřma očima vyslechnout více nezaujatých svědků, popř. konfrontovat svědky mezi sebou.
- Je zejména důležité získat odpovědi na následující otázky:
  - Kdo je obětí, popř. kolik obětí je.
  - Kdo je agresorem, kolik agresorů je. Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem.
  - Co, kdy, kde a jak dělali agresori obětem?
  - K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
  - Jak dlouho šikana trvá?
- Spojit se s rodiči případné oběti, konzultovat výskyt nepřímých znaků šikany. Poprosit je o pomoc.
- Vyslechnout oběť – citlivě, diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací. NIKDY neřešit problém před celou třídou! NIKDY společně nevyšetřovat agresory, svědky i oběť.
- Zajistit ochranu oběti šikany.
- Teprve nyní vyslechnout agresory, příp. konfrontovat agresory mezi sebou. NIKDY konfrontace obětí a agresorů!
- Předběžné vyhodnocení situace, volba a realizace ze dvou typů rozhovoru:
  - směřovat k metodě usmíření (samostatné rozhovory s obětí, potom s agresorem)
  - směřovat k metodě vnějšího nátlaku s agresorem – výchovný pohovor, výchovná komise s agresorem a jeho zákonným zástupcem.
- Vytipovat nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.
- Požádat vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, VP, TU, školní metodik prevence, případně psycholog). Ta na základě shromážděných informací navrhne další postup vůči obětem i agresorům i třídě jako celku. Potrestání agresorů je individuální, závisí na věku, intenzitě šikany a na tom, zda se jedná o první případ či recidivu.
- Individuálně pozvat rodiče agresorů. Seznámit je se situací, sdělit jim navrhovaná opatření (zdůraznit možnost nápravy), požádat je o spolupráci. Pokud odmítají, zvážit oznámení na Policii ČR.
- Individuálně pozvat rodiče oběti. Seznámit je se situací, domluvit se na opatřeních (terapie, osobnostní výcvik, ...)
- Rozebrat situaci ve třídě (vynechat citlivé detaily), vysvětlit nebezpečí a důsledky šikany, zvolit efekt metody usmíření, oznámit potrestání viníků. Třídou i nadále pozorně sledovat.

## **Postup při brutální šikaně, krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně**

*(dle Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních)*

- **První (alarmující) kroky pomoci**
  - zvládnutí vlastního šoku – odhadnout závažnost a formu šikany
  - bezprostředně ochránit oběť, zastavit skupinové násilí
- **Příprava podmínek pro vyšetřování**
  - informovat ihned pedagogy na poschodí a vedení školy
  - zabránit domluvě na křivé skupinové výpovědi
  - v případě ohrožení oběti přivoláme lékařskou pomoc
  - situaci oznámíme policii, informujeme rodiče, kontaktujeme specialistu na šikanování
- **Vyšetřování**
  - rozhovor s obětí a informátory
  - snažíme se naleznout nejslabší články – nespolupracující svědky na šikaně
  - individuální, případně konfrontační rozhovor se svědky
  - rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi
  - v žádném případě nekonfrontujeme agresora (agresory) s obětí
- **Náprava**
  - metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny

## **KYBERŠIKANA**

Na základě aktualizované přílohy z 20. 12. 2017 byl doplněn Školní program proti šikanování. Přílohy MŠMT obsahují metodická doporučení a metodické pokyny v oblasti primární prevence rizikového chování schválená vedením MŠMT. Porada vedení MŠMT aktualizovala přílohy Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28. V oblasti prevence proti šikanování se jedná o přílohu č. 7 – Kyberšikana (Kyberšikana a další formy kybernetické agrese) - č.j.: MŠMT- 32550/2017-1: „**CO DĚLAT, KDYŽ – INTERVENČE PEDAGOGA**“.

Příloha popisuje hlavní rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou, základní formy kyberšikany (kyberšikanu přímou a nepřímou, s přítomností a bez přítomnosti publika, typické formy kyberšikany – publikování ponižujících fotografií a videí, pronásledování (kyberstalking), obtěžování, ztrapňování prostřednictvím falešných profilů a další).

Důležitou součástí přílohy je charakteristika rizikových faktorů kyberšikany i legislativní rámec na úrovni státu a školy.

## Prevence kyberšikaný:

Jak předcházet kyberšikaně:

Prevenci zaměřenou na oblast kyberšikaný a dalších forem kybernetické agrese lze realizovat ve formě specifické i nespecifické. Specifickou primární prevenci lze rozdělit do 3 úrovní, na:

a) *Prevenci všeobecnou* (zasahuje celou třídu, školu apod. bez rozdílu). Sem lze zahrnout aktivity typu dlouhodobé preventivní programy, interaktivní besedy, projektové dny atd. Zároveň lze témata primární prevence zahrnout do výuky, propojit s průřezovými tématy a klíčovými kompetencemi žáka.

b) *Prevence selektivní* (zasahuje osoby, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování, např. děti z vyloučených lokalit, děti s poruchami chování apod.).

c) *Prevence indikovaná* (zacílena na situace, kdy se ve třídě/škole již kyberšikaný vyskytla). Nespecifická prevence je pak zaměřena na rozvoj zdravého klimatu ve třídě a škole, posilování dobrých vztahů mezi dětmi apod.

### Jak předcházet kyberšikaně na úrovni naší školy:

- Zanést do školního řádu pravidla používání ICT, intranetu a mobilních telefonů (během vyučování, přestávkách, v areálu školy).
- Informovat žáky o „Listině dětských práv na internetu“:
  - Mám právo bádát, učit se a užívat si na internetu všechny dobré věci.
  - Mám právo nevyplňovat na internetu žádné formuláře a neodpovídat na otázky.
  - Mám právo uchovávat veškeré informace o sobě v tajnosti.
  - Mám právo se na internetu cítit bezpečně a být v bezpečí.
  - Mám právo ignorovat e-maily a zprávy od lidí, které neznám nebo kterým nevěřím.
  - Mám právo vždy požádat rodiče nebo vychovatele o pomoc.
  - Mám právo necítit se provinile, když se na obrazovce počítače objeví odporné věci.
  - Mám právo nahlásit dospělým každého, kdo se na internetu chová divně.
  - Mám právo, aby mne nikdo neobtěžoval a netrápil.
  - Mám právo, aby mi lidé na internetu prokazovali respekt.
  - Jak bezpečně používat internet
  - Na internetu vystupuj pod přezdívkou nebo zkratkou svého jména, nepoužívej svoje jméno a příjmení. Jméno a příjmení si nedávej ani do e-mailové adresy.
  - Heslo nebo přihlašovací jméno své internetové schránky nebo jiného prostoru v internetu si nech jenom pro sebe. Nikdy ho nikomu neprozrazuj, ani nejlepšímu kamarádovi. Heslo by nemělo být jednoduché, mělo by obsahovat různé znaky a písmena, a čas od času by se mělo měnit.
  - Svoje jméno, příjmení, věk, adresu, důvěrné informace o sobě a svých blízkých nikdy nesděluj někomu, s kým ses seznámil v prostředí internetu. Pokud bys to chtěl udělat, poraď se se svými rodiči nebo jiným dospělým, kterého dobře znáš.
  - Svoje údaje také nepiš do registračních formulářů, které najdeš na internetu, dokud se neporadíš s rodiči nebo jiným dospělým.

- Neposílej přes internet svoje fotografie nebo videa osobám, které neznáš. Pokud tě někdo k tomu přemlouvá nebo nutí, sděl to rodičům nebo jinému dospělému.
  - Nevydávej se za staršího, než jsi – možná je to dobrá zábava, ale nemusí být bezpečná.
  - Nescházej se s osobou, se kterou jsi se setkal na internetu. Ten, kdo na internetu vystupuje jako vrstevník (třeba ti pošle i fotografii), může být někdo úplně jiný. Pokud bys na takovou schůzku chtěl jít, tak výhradně v doprovodu rodičů nebo někoho dospělého. I kdyby Ti rodiče dovolili, abys šel sám, vezmi někoho s sebou.
  - Pokud se na chatu mluví o věcech, které jsou vulgární, ze kterých máš strach nebo zvláštní pocity, v chatu nepokračuj a upozorni rodiče nebo jiného dospělého.
  - Pokud dostaneš zprávu, která Tě ohrožuje, šokuje, uvede do rozpaků nebo Tě uráží, neodpovídej a upozorni na ni rodiče nebo jiného dospělého.
  - Navštěvuj jenom ty stránky, které jsou vhodné pro děti. Pokud narazíš na stránky, kde je vstup pouze pro dospělé, respektuj to. Nenech se tam pozvat ani nikým jiným.
  - Pokud Ti někdo na internetu nabízí něco velmi lákavého, vždy se porad' s rodiči nebo někým dospělým, než budeš reagovat. Velmi pravděpodobně se jedná o nepravdivou nabídku, která nemá čistý úmysl.
  - Svůj mail uváděj bez znaku @ - zavináč. Omezíš tak počet nevyžádaných a nevhodných e-mailů ve své e-mailové schránce.
  - Neotvírej přílohy e-mailů, které přišly z neznámé adresy.
  - Všechny informace, které jsi našel na internetu, nemusí být pravdivé, všemu nemusíš věřit.
  - Kromě internetu věnuj svůj čas i knihám, časopisům, divadlu, výstavám a podobně, abys měl zkušenosti i ze „skutečného“ světa. Internet nenahradí opravdový život.
- Být vzorem vhodného užívání moderních technologií.
  - Pracovat na povědomí žáků o rizikovém chování na internetu.
  - Definovat kompetence v rámci školy a na akcích konaných školou mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání).
  - Začlenit témata spojená s rizikovým chováním na internetu do výuky.
  - Vzdělávat pedagogy.
  - Podporovat pozitivní využívání technologií.

#### Jak předcházet kyberšikaně na úrovni jednotlivých pedagogů:

- Posilovat empatii mezi žáky.
- Pracovat na klimatu třídy, školy.
- Vést k úctě k druhým lidem.
- Dávat žákům pozitivní zpětnou vazbu.
- Vytvářet dobré vztahy mezi žáky i kolegy.
- Důsledně zakročovat vůči projevům agrese.

## **Strategie řešení kyberšikany:**

### **A. Řešení kyberšikany z pohledu oběti**

Jednotlivé body na sebe nemusí navazovat, např. dítě může oznámit útok dospělé osobě již v prvotních fázích.

1. Zachovat klid – nejednat ukvapeně.
2. Uschovat si důkazy – uchovat a vystopovat veškeré důkazy kyberšikany (SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložte www stránky apod.). Na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi či útočníkům zahájeno vyšetřování. (postup viz příloha).
3. Ukončit komunikaci s pachatelem – nekomunikovat s útočníkem, nesnažit se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožovat, nemstít se. Cílem útočníka je vyvolat v oběti reakci, ať už je jakákoli.
4. Blokovat pachatele a blokovat obsah, který rozšiřuje – pokusit se zamezit útočníkovi přístup k účtu nebo telefonnímu číslu oběti a je-li to v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (kontaktovat poskytovatele služby).
5. Identifikovat pachatele (pokud to neohrozí oběť)
6. Oznámit útok dospělým (učitel, rodič) – svěřit se blízké osobě. Pro uchování důkazů oslovit někoho, kdo má vyšší IT gramotnost. Kontaktovat školu a specializované instituce (PPP, Policie, SVP, intervenční služby specializující se na řešení kyberšikany, psychology apod.).
7. Nebát se vyhledat pomoc u specialistů – kontaktovat specializované organizace, poradny případně Policii ČR.
8. Žádat konečný verdikt (v případě řešení situace školou) – po prošetření celého případu trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí.

### **B. Řešení kyberšikany z pohledu školy**

Vzhledem k tomu, že kyberšikana je úzce propojena s tradičními formami šikany, které běžně probíhají ve škole, kyberšikana je také v prostředí školy řešena. Před samotným řešením se však škola často rozhoduje, zda se vůbec má, může či musí do řešení kyberšikany zapojit.

Mezi nejčastější argumenty **proti řešení** kyberšikany školou patří následující:

1. Pokud kyberšikana probíhá mimo budovu školy (či mimo školní akci), není to problém školy.
2. Řešení kyberšikany ve škole vyvolá negativní publicitu a odradí potenciální klienty – rodiče nově přijímaných/zapisovaných žáků.
3. Škola nemá nástroje, jak kyberšikanu řešit.
4. Nástroje, které škola používá, nefungují (např. rodiče útočníka nespolupracují).
5. Kyberšikana sama odezní, nemá tedy smysl ji v prostředí školy řešit.

Mezi nejčastější argumenty **pro řešení** kyberšikany školou patří následující:

1. Kyberšikana často doprovází jiné druhy šikany, které se dějí v prostředí školy. Škola se musí starat o své klima, musí zajistit práva dětí i zaměstnanců (např. právo na vzdělání, právo na pracovní podmínky atd.).
2. Podle počtu obětí kyberšikany či souvisejících forem kybernetické agrese s ní mají problém téměř všechny školy. Škola, která řeší problémy, jež se v jejím prostředí vyskytují, postupuje správně a zajišťuje si tak dobrou publicitu.
3. Škola může postupovat stejně jako při řešení tradiční šikany – kyberšikana s tradiční šikanou souvisí a je s ní často úzce propojena.
4. Pokud nástroje pro řešení kyberšikany nefungují, je třeba zkontaktovat problém např. s odbory sociálně-právní ochrany dětí, Policií ČR, specializovanými poradnami a řešit jej v součinnosti s nimi.
5. Pokud nebudeme kyberšikanu řešit, dáváme žákům, kteří o kyberšikaně vědí, signál, že mohou kyberšikanu páchat také a nebudou za ni potrestáni. Tímto způsobem v nich budujeme škodlivé vzorce chování, které pak mohou předávat dále.

Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Škola má rovněž ohlašovací povinnost při zjištění šikany.

#### **Co může dělat škola:**

1. Podpořit oběť a zajistit její bezpečí
2. Zajistit co nejvíce důkazních materiálů
3. Incident vždy vyšetřit (můžeme využít podpory externích institucí)
4. Informovat rodiče
5. Zkontaktovat řešení s dalšími institucemi

V některých případech je vhodné postup řešení a zejména zvolené tresty zkontaktovat s dalšími subjekty – zřizovatelem školy, případně Českou školní inspekcí a dalšími institucemi.

6. Žádat konečný verdikt a informace

Po vyšetření celé situace je nutné trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (např. Policie ČR, OSPOD, pedagogicko-psychologická poradna...) a dalších subjektů (např. rodičů).

7. Zvolit odpovídající opatření – je velmi důležité, aby škola při trestání agresorů postupovala v souladu se školním řádem v kombinaci s dalšími strategickými dokumenty školy – např. krizovým plánem, minimálním preventivním programem školy apod.

8. Realizovat preventivní opatření

## C. Řešení kyberšikany z pohledu rodiče

1. Zajistit bezpečí a podporu dítěte
2. Vyšetřit situaci
3. Vyhnout se bezprostřednímu zákazu přístupu dítěte k IT

Rodič by se neměl snažit vzniklou situaci řešit zákazem přístupu dítěte ke komunikačním technologiím, které do té chvíle používalo (např. instant messengery, sociální sítě). Tato strategie vzniklou situaci nijak neřeší, nemá ani preventivní efekt. Zákazy používání elektronických komunikačních nástrojů omezují přirozenou komunikaci dětí, které jsou zvyklé internetové služby aktivně využívat. Zákazy využívání IT nástrojů ani blokování závadného obsahu samotnou kyberšikanu neřeší.

4. Kontaktovat školu, specializovanou instituci či přímo rodiče agresora
5. Požadovat konečný verdikt – jak byli potrestáni pachatelé, jaká opatření bude škola nadále realizovat ke zlepšení bezpečí svých žáků aj.
6. Vyvodit důsledky a stanovit opatření
7. Spolupracovat se školou

### **Kompetence při řešení kyberšikany:**

Při stanovení kompetencí při řešení kyberšikany je třeba zjistit, zda jednání prokazatelně souvisí s činností školy (týká se žáků či zaměstnanců školy a zároveň má výrazně negativní dopad do školního prostředí nebo takové narušení intenzivně a bezprostředně hrozí).

#### Pokud ano:

- Škola pomůže oběti zajistit důkazy.
- Škola postupuje podle krizového plánu.
- Školský zákon nově (od 1. 9. 2017) definuje formulaci zvláště závažného porušení školského zákona, kdy je ředitel školy povinen v uvedeném případě žáka střední školy vyloučit. Jde o hrubé a opakované slovní či fyzické projevy násilí na ostatních žácích, nebo také na učitelích. V případě žáků, kteří by se dopustili takového zvláště závažného porušení školského zákona a kteří ještě plní povinnou školní docházku, oznámí ředitel školy incident odboru sociálně-právní ochrany dětí. Ten pak musí případ řešit. Současně je v obou případech ředitel povinný nahlásit takové chování také státnímu zastupitelství, které bude postupovat v rámci svých kompetencí.
- V závažnějších případech kyberšikany (kyberšikana naplňuje skutkovou podstatu trestného činu) škola kontaktuje Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany dětí.
- Škola informuje zasažené žáky o výsledcích šetření ve škole a udělených trestech.
- V případě řešení jednotlivých situací lze využít také metodickou pomůcku MŠMT obsahující anonymizované případy a možnosti jejich řešení:  
(<http://www.msmt.cz/file/43418/download/>).

### Pokud ne:

Škola nemůže udělovat kázeňské tresty, popř. snížené známky z chování za činnost, která se nestala během vyučování nebo v rámci akcí organizovaných a zajištěných školou, kde učitel vykonává nad žáky dohled – při kurzech, exkurzích a jiných činnostech vyplývajících ze školních vzdělávacích programů nebo učebních dokumentů, při účasti na soutěžích, přehlídkách, popřípadě při jejich přípravě a na jiných akcích organizovaných školou nebo školským zařízením.

To ovšem neznamená, že by škola neměla kyberšikanu řešit alespoň v následujících základních bodech:

- Zjistěte informace o tom, kterých tříd se případ kyberšikany týká. Ve všech zasažených třídách pak proveďte sociometrii, která může přítomnost rizikového komunikačního jevu odhalit.
- Doporučte rodičům oběti, aby se v případě kyberšikany svého dítěte obrátili na Policii ČR, popř. podali žalobu k soudu.
- Doporučte rodičům, aby se v případě kyberšikany svého dítěte obrátili na specializovanou instituci (Linka bezpečí, Dětské krizové centrum, PPP atd.). V závažnějších případech kyberšikany (kyberšikana naplňuje skutkovou podstatu trestného činu) doporučte rodičům kontaktovat Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany dětí.
- Informujte (se souhlasem zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka nezletilého) zasažené žáky o postupu při řešení kyberšikany. Sdělte jim, že škola trestat v tomto případě nemůže, a proto byl případ předán policii/soudu. Děti potřebují vědět, že za každé nepřiměřené chování přijde trest.

### **Evaluace**

Každý intervenční program vyžaduje zpětnou vazbu, která ověří jeho funkčnost, využití a efektivitu. V našem programu je evaluace realizována prostřednictvím otevřených diskuzí s dětmi a průběžně i formou dotazníků, které žáci vyplňují především v třídnických hodinách. Zpětnou vazbu získáváme i v rámci hodin nebo projektových dnech zaměřených na práci s klimatem třídy, nebo prostřednictvím preventivních programů. Na zpětné vazbě se podílí nejen třídní učitelé, ale všichni pedagogové.

.....  
Mgr. František Hudek  
školní metodik prevence